ליקוטי הלכות — הלכות צדקה

מְמַשְׁכְנִים עַל הַצְּדָקָה אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת:

כִּי אִיתָא בְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ נֵרוֹ יָאִיר עַל מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ זַ"ל, הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לְעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ וְהַמְפַיְסוֹ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה. שֶׁהַצְּדָקָה חֲסֵרָה וְאֵין לָהּ שְׁלֵמוּת כִּי אִם עַל-יְדֵי אֱמוּנָה, עַיֵּן שָׁם. וְשַׁבָּת הִוא מְקוֹר הַבְּרָכָה וְהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה הִיא מַשְׁלֶמֶת וּמְאִירָה אֶת הַצְּדָקָה, עַיֵּן שָׁם:

וְזֶה שֶׁרָמְזוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל בְּדִבְרֵיהֶם שֶׁמְּמַשְׁכְנִים עַל הַצְּדָקָה אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כִּי צְרִיכִין לִגְבּוֹת אֶת הַצְּדָקָה קֹדֶם שַׁבָּת כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה נִשְׁלֶמֶת וּמְאִירָה בְּשַׁבָּת כַּנַּ"ל. גַּם עִקַּר הַשַּׁבָּת הוּא עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה, כִּי מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת יֹאכַל בְּשַׁבָּת, כִּי עִקַּר הַשַּׁבָּת הוּא אַחַר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ וְכוּ', דְּהַיְנוּ מִי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וְעוֹבֵד אֶת ה' שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה יוּכַל לְקַבֵּל קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, כִּי מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְכוּ'. וְעִקַּר שֵׁם הַמַּעֲשֶׂה שֶׁבִּקְדֻשָּׁה הוּא בְּחִינַת צְדָקָה. בִּבְחִינַת מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה, כַּמּוּבָא בַּמַּאֲמָר "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׁקֵּיהֶם" בְּסוֹפוֹ (בְּסִימָן יז) וּכְמוֹ שֶׁשָּׁמַעְתִּי מִפִּי קָדוֹשׁ אַדְמוֹ"ר נֵרוֹ יָאִיר. וּמִכְּלַל דְּבָרָיו הַקְּדוֹשִׁים הָיִיתִי שׁוֹמֵעַ שֶׁשֵּׁם עֲשִׂיָּה הִיא צְדָקָה. וְעַל-כֵּן מִי שֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה אֲזַי אַחַר כָּךְ בָּא הַשַּׁבָּת, כִּי עִקַּר שַׁבָּת הוּא אַחַר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה כַּנַּ"ל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְכוּ' וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת, כִּי עִקַּר הַבְּרִיאָה הוּא עַל-יְדֵי חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים פט), עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה. וְעַל-כֵּן כְּשֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה מַמְשִׁיךְ חֶסֶד, כִּי כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת וְכוּ' (כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל שַׁבָּת קנא). נִמְצָא, שֶׁהוּא מְקַיֵּם אֶת הָעוֹלָם. וּכְאִלּוּ עָשָׂה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְעַל-כֵּן אַחַר כָּךְ בָּא קְדֻשַּׁת שַׁבָּת, כִּי עִקַּר הַשַּׁבָּת אַחַר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה כַּנַּ"ל. וְזֶה תָּלוּי בָּזֶה, דְּהַיְנוּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּבֹא שַׁבָּת כִּי אִם אַחַר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה כַּנַּ"ל. וְעִקַּר הַמַּעֲשֶׂה הוּא צְדָקָה כַּנַּ"ל. וְכֵן לְהֵפֶךְ אֵין שְׁלֵמוּת לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה כִּי אִם עַל-יְדֵי שַׁבָּת שֶׁמְּמַנּוּ נִשְׁפָּע שֶׁפַע קְדֻשָּׁה וְחִיּוּת וּשְׁלֵמוּת לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, בָּא שַׁבָּת בָּא מְנוּחָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין שְׁלֵמוּת לְהַצְּדָקָה שֶׁהִיא בְּחִינַת הַמַּעֲשֶׂה כַּנַּ"ל כִּי אִם עַל-יְדֵי שַׁבָּת שֶׁהִיא בְּחִינַת אֱמוּנָה הַמַּשְׁלִים וּמֵאִיר אֶת הַצְּדָקָה כַּנַּ"ל. וְעַל-כֵּן מְמַשְׁכְנִין עַל הַצְּדָקָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כִּי צָרִיךְ לִגְבּוֹת הַצְּדָקָה קֹדֶם שַׁבָּת בִּשְׁבִיל הַצְּדָקָה וּבִשְׁבִיל הַשַּׁבָּת כַּנַּ"ל:

עַל-פִּי מַה שֶּׁמָּצָאתִי מֵחִדּוּשֵׁי רַבֵּנוּ זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה עַל פָּסוּק, וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר. (בְּלִקּוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן צא) שֵׁשׁ חָכְמָה עִלָּאָה וְחָכְמָה תַּתָּאָה. וְחָכְמָה עִלָּאָה הִוא כְּלָלִיּוּת הַתּוֹרָה. וְחָכְמָה תַּתָּאָה הִוא בְּחִינַת הַחָכְמוֹת וְהַחִיּוּת הַמְלֻבָּשׁ בְּכָל הָעוֹלָם. וְצָרִיךְ לְקַשֵּׁר חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה. וּכְשֶׁאֵין הָאָדָם מְקַשֵּׁר שִׂכְלוֹ בַּאֲשֶׁר הוּא שָׁם לַה' יִתְבָּרַךְ זֶה בְּחִינַת וְנִרְגָּן מַפְרִיד אַלּוּף שֶׁעוֹשֶׂה פֵּרוּד בֵּין חָכְמָה תַּתָּאָה לְחָכְמָה עִלָּאָה. וַאֲזַי הוּא בְּחִינַת גָּלוּת הַשְּׁכִינָה מְעוּט הַלְּבָנָה, אֲבָל הַצַּדִּיקִים הֵם מְקַשְּׁרִים חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה, כִּי הֵם יְכוֹלִים לְקַשֵּׁר כָּל הַחָכְמוֹת וְהַשִּׂכְלִיּוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם אֲפִלּוּ דִּבּוּרִים וְחָכְמוֹת שֶׁל הָרְשָׁעִים לַה' יִתְבָּרַךְ שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה מְקַשְּׁרִים חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה. וּכְשֶׁמְּקַשְּׁרִים חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה זֶה בְּחִינַת אִתְחַבַּר מַלְכָּא בְּמַלְכָּא. וּכְדֵין כָּל נְהִירוּ וְכָל חֵידוּ וְכָל שְׁלִימוּ אִשְׁתַּכַּח. וּכְדֵין, וַתֵּרֶב חָכְמַת שְׁלֹמֹה דְּאִתְרָבְיָאת סַהֲרָא. וַאֲזַי נִמְתָּקִים כָּל הַדִּינִים וְנִתְבַּטְּלִין וְהַכֹּל עַל-יְדֵי הַצַּדִּיק דַּיְקָא, כִּי הוּא יָכוֹל לְקַשֵּׁר חָכְמָה תַּתָּאָה בְּחָכְמָה עִלָּאָה. וְעַל-כֵּן כְּשֶׁהַצַּדִּיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם חַס וְשָׁלוֹם, אֲזַי

יֵשׁ צַעַר גָּדוֹל לַה' יִתְבָּרַךְ. וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ, כַּד מִית מֹשֶׁה צָוַח קָדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וַי מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם הָעִנְיָן הֵיטֵב וְתִרְאֶה נִפְלָאוֹת:

עַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּנוּ בַּסֵּפֶר הָרִאשׁוֹן בְּסִימָן קעב עַל פָּסוּק מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, עַיֵּן שָׁם:

וְהַכְּלָל, כִּי בֶּאֱמֶת הַשֶּׁפַע שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ יוֹרֵד תָּמִיד הֵן שֶׁפַע עַשִּׁירוּת אוֹ בָּנִים וְכַיּוֹצֵא כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת יוֹרְדִין תָּמִיד מֵאֵת ה' יִתְבָּרַךְ, אַךְ הַמְּנִיעָה הִוא מֵחֲמַת גַּשְׁמִיּוּת הַחֹמֶר שֶׁעוֹשֶׂה צֵל נֶגֶד אוֹר הַהַשְׁפָּעָה, כִּי כָּל דָּבָר עָב וְגָשֵׁם כְּשֶׁעוֹמֵד נֶגֶד דָּבָר רוּחָנִי עוֹשֶׂה צֵל כְּגוֹן הָאָרֶץ נֶגֶד הַיָּרֵחַ. וְכֵן הַיָּרֵחַ נֶגֶד מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה. וְזֶה הַצֵּל שֶׁנַּעֲשֶׂה מִגַּשְׁמִיּוּת הַחֹמֶר שֶׁל הַדָּבָר הֶעָב שֶׁעוֹמֵד נֶגֶד הָאוֹר הַדַּק הוּא מוֹנֵעַ הָאוֹר מִלָּבֹא. וְעַל-כֵּן הָאָדָם מֵחֲמַת גַּשְׁמִיּוּתוֹ הוּא מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ אוֹר הַהַשְׁפָּעָה וּמֵחֲמַת זֶה נִתְעַכֵּב הַהַשְׁפָּעָה לִפְעָמִים, אֲבָל כְּשֶׁהָאָדָם מְבַטֵּל עַצְמוֹ מִכֹּל וָכֹל. וְאָז אֵינוֹ עוֹשֶׂה צֵל כְּלָל אָז נִתְגַּלֶּה אוֹר כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, מֵחֲמַת שֶׁאֵין צֵל לְהַסְתִּיר אוֹרוֹ הַגָּדוֹל יִתְבָּרַךְ. וְאָז יוֹרְדִין כָּל הַהַשְׁפָּעוֹת וְכוּ'. וְזֶהוּ בְּחִינַת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, הַיְנוּ מִבְּחִינַת מְלֹא כָל הָאָרֶץ. שֶׁמְּבַטְּלִין עַצְמוֹ מִכֹּל וָכֹל. עַד שֶׁכָּל הָאָרֶץ הַגַּשְׁמִי נִתְבַּטֵּל כֹּלָא וּכְאֶפֶס וּכְאַיִן מַמָּשׁ, עַל-יְדֵי-זֶה נִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי אֵין צֵל שֶׁיַּסְתִּיר אוֹר כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶהוּ, מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, הַיְנוּ מִן לֹא כָל הָאָרֶץ כַּנַּ"ל עַל-יְדֵי-זֶה כְּבוֹדוֹ נִתְגַּלֶּה כַּנַּ"ל:

וְזֶה בְּחִינַת מִצְוַת צְדָקָה לִתֵּן לְעָנִי שֶׁמַּעֲלָתָהּ גָּבֹהַּ מְאֹד כַּמְפֹרָסָם בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ ז"ל וּשְׁקוּלָה כְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, כִּי עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה הוּא מַעֲבִיר וּמְסַלֵּק הַצֵּל הַנַּ"ל, שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה נִתְגַּלֶּה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי עִקַּר הָעֲנִיּוּת וְהַחֹסֶר נִמְשָׁךְ רַק מֵהַצֵּל הַנַּ"ל שֶׁמּוֹנֵעַ כַּנַּ"ל. וּכְשֶׁנּוֹתֵן צְדָקָה וּמְבַטֵּל עֲנִיּוּת, נִמְצָא, שֶׁהוּא מַעֲבִיר וּמְסַלֵּק הַצֵּל הַמּוֹנֵעַ אוֹר הַהַשְׁפָּעָה. מֵאַחַר שֶׁמְּבַטֵּל הָעֲנִיּוּת שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצֵּל כַּנַּ"ל. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בַּצְּדָקָה, אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָּנֶיךָ. כִּי כְּשֶׁנִּסְתַּלֵּק הַצֵּל נִתְגַּלֶּה בְּחִינַת אוֹר הַפָּנִים, כִּבְיָכוֹל, שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ בְּחִינַת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ כַּנַּ"ל. וְזֶה שֶׁכָּתוּב, וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה. כִּי כְּשֶׁנִּסְתַּלֵּק הַצֵּל מֵאִיר וְזוֹרֵחַ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ. וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁמַּעֲבִיר הַצֵּל הַמַּסְתִּיר וְרִיחַת אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ וּמַסְתִּיר אוֹר הַפָּנִים כַּנַּ"ל וּכְשֶׁנִּתְעַבֵּר וְנִסְתַּלֵּק הַצֵּל עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה נִתְגַּלֶּה אוֹר הַפָּנִים וּזְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ כַּנַּ"ל. וְעַל-כֵּן הַצְּדָקָה מְכַפֶּרֶת עֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, וַחֲטָאָךְ בְּצְדָקָה פָּרֹק. כִּי עִקַּר פְּגַם הַחֵטְא הוּא שֶׁעַל-יְדֵי הַחֵטְא נַעֲשֶׂה מָסָךְ הַמַּבְדִּיל בְּחִינַת צֵל שֶׁמּוֹנֵעַ אוֹר ה' יִתְבָּרַךְ. וּמַסְתִּיר אוֹר פָּנָיו מֵאִתָּנוּ חַס וְשָׁלוֹם, כְּפִי בְּחִינַת הַחֵטְא כְּפִי הַצֵּל שֶׁנַּעֲשָׂה מֵהַחֵטְא חַס וְשָׁלוֹם, וְעַל-כֵּן עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה מַמְשִׁיךְ הַהַשְׁפָּעָה לִמְקוֹם הָעֲנִיּוּת וְהַחֹסֶר וּמְסַלֵּק הַצֵּל עַל-כֵּן עַל-יְדֵי-זֶה נִמְחָלִין כָּל הָעֲוֹנוֹת וְהַפְּגָמִים שֶׁהֵם בְּחִינַת צֵל, בְּחִינַת הַסְתָּרַת פְּנֵי ה' כַּנַּ"ל. וְעַל-כֵּן שְׁקוּלָה צְדָקָה כְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, כִּי זֶה עִקַּר כְּלַל כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כְּדֵי לְגַלּוֹת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, לְכִבּוֹדִי בָּרָאתִיו וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁאִיתָא בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, בְּגִין דְּיִשְׁתְּמוֹדָעִין לֵהּ. כִּי עַל-יְדֵי כָּל הַמִּצְוֹת מְסַלְּקִין הַמָּסָךְ הַמַּבְדִּיל, דְּהַיְנוּ בְּחִינַת הַצֵּל וּמַמְשִׁיכִין וּמְגַלִּין אוֹר כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ. וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה בְּיוֹתֵר, כִּי עַל-יְדֵי הַצְּדָקָה מַמְשִׁיךְ אוֹר הַשֶּׁפַע לִמְקוֹם הָעֲנִיּוּת, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֹשֶׁךְ וְצֵל. וְעַל-יְדֵי-זֶה דּוֹחֶה וּמְסַלֵּק הַצֵּל. וּמַמְשִׁיךְ וּמְגַלֶּה אוֹר הַהַשְׁפָּעָה שֶׁהוּא אוֹר כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ. בְּחִינַת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת כְּלַל כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. וְעַל-כֵּן שְׁקוּלָה צְדָקָה כְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כַּנַּ"ל:

הֲלָכָה ד בְּהִלְכוֹת מִלְמֵדִים הֲלָכָה ד אוֹת יוּד:

הֲלָכָה ה בְּהִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת הֲלָכָה ב אוֹת לד: